

Зебо Мирзо шеърларида рамзийлик

Салоҳиддинова Нигорахон Иномжоновна
Филология фанлари бўйича фалсафа доктори, дотсент в.б.

“UNIVERSITY OF ECONOMICS AND PEDOGOGY” NOTM. Андижон

Аннотация. Мақолада шоира Зебо Мирзо шеърларининг рамзийлик хусусиятлари ва поетик образ яратиш маҳорати ҳақида айрим мулоҳазалар берилган.

Калит сўзлар. мажозий образлар, поетик тафаккур, рамзлар, лирик қаҳрамон, ўхшатиш санъати.

Зебо Мирзаева шеърларида борлиқни мажозий образлар ва рамзлар орқали ифодалаш олий нуқтага чиққан десак асло муболаға бўлмайди. Шоиранинг ўзи бу ҳақда “Дунё шакллардан иборат, агар уни кўра билсангиз. Осмондаги булутлар ўйини, дарахт танасидаги излар, девордан кўчиб тушган жойлар, метродаги мраммар чизиқлар... Ҳамма нарсадан ўзингиз учун ғаройиб манзараларни танишингиз мумкин, агар “тасаввурингиз чидаб берса...” У исталган жойда, исталган шаклда сизни топади”¹, - деб ёзади “Ишқ” китобининг сўнгсўзида.

Осмон эшигини чертган қўлларга

Кишанлар урилган,

чоҳлар қурилган.

Хиёнат дарчаси хийла очилган,

Умидлар узилган,

аҳдлар бузилган.

Юзимни тупроққа босаман, во-я,

Заҳарлар ичилган,

орлар кечилган.

Кўнгил ғорат бўлган заминга ўхшар,

¹ Мирзаева З. Ишқ. – Тошкент: Akademnashr, 2011. – Б. 123.

Қандай чидаш мумкин бу қабоҳатга?

Юрагимни қора илонлар чақар,

Чаён малҳам кўяр кўр жароҳатга².

Осмон эшигини чертган кўллар, Хиёнат дарчаси хийла очилган сатрлари ижодкорнинг поэтик тафаккури билан рамзийлик касб этган. Айни ҳолатни ўқувчи реал тасаввур эта олмаса-да, ундаги поэтик мазмунни ҳис қилиши мумкин. Рамзлар тилини тўғри тушунган, мавҳум хаёлотни қалбида синтез қилган китобхон шоиранинг асл муддаосини англайди. Осмон эшигини чертган кўллар – лирик қаҳрамон наздида ҳақиқатни баралла айтгувчи кишилар. Афсуски, ҳамма замонда ҳам ҳақ гапни айтгувчиларни кишан ва чоҳ “кутиб турган”. Яъниким, мавжуд муаммони англаган инсон ҳақиқатни ошкор қилишни истайди. Ҳақиқат ва ҳақ ҳамиша осмонда. Биргина сатрга шунча маънони юклай олган шоира “Хиёнат дарчаси хийла очилган” дейиши билан ҳақиқатга хиёнат қилувчилар кўп бўлганлигига ишора қилмоқда. Бундай тасаввур қилишимизга сабаб сатрдаги “**хийла**” сўзи билан боғлиқдир. **Хийла** [форсча - кўп, ортиқ] *1 равиш*. Маълум даражада, бирмунча, анча. (ЎТИЛ, 4-жилд, 397-б.)

Барча даврларда ҳам хиёнат кечирилмаган. Бу сўзнинг юки шунчалик оғирки, унда ватанга хиёнат, дўстга хиёнат, ёрга хиёнат, ўзлигига хиёнат қилаётган кимсаларнинг қиёфаси намоён бўлаверади.

“Оҳ”, “воҳ” уриш аёллар нутқида кўп учрайдиган нутқий калималардан биридир. Бундай лексемалар шеър оҳангининг бадиий таъсирчанлигини ошириш билан бир қаторда, мавжуд вазиятга лирик қаҳрамоннинг ҳиссий-эмоционал муносабатини ҳам кўрсатади. Аҳдни бузган, хиёнат қилган, оридан кечган кимсалар сабаб лирик қаҳрамон “во-я” дея нола қилади. Бу нола худдики унинг чинқириғи тарзида янграб, руҳимизни бир силкитиб ўтади. Айрим сатрларни биз мавҳум хаёлот деб билсак-да, таҳлилда унинг реаллашувини англаймиз. Фақат ижодкорнинг бадиий ниятини тўғри англай олсак бас.

Иккинчи банддаги ғорат бўлиш – енгилиш, қабоҳат эса ёмонлик демакдир. Лирик қаҳрамон кўнгли ёмонлик сабаб енгилиб бормоқда. Буни қарангки, хиёнаткор кимсалар энди ижодкор томонидан *қора илон* ва *чаён*

² Мирзаева З. Ишқ. – Тошкент: Akademyashr, 2011. – Б. 46.

рамзида тасвир этилмоқда. Илон ва чаён барча давр адабиётида ҳам салбий рамз ҳисобланган. Фақат шоира шу ўринда бу икки рамзни бир-бирига қарши кўяётгандек кўринади. Лекин илон ва чаёнлар бизнинг наздимизда бир тоифадаги одамлардир. Уларнинг қўлидан фақатгина ёмонлик келиши мумкин холос. Агар шеърни синчиклаб ўқисак, чаён тимсолида иккиюзламачи одам кифоаси намоён бўлади. Шеърда қўлланган ҳар бир рамзий образ ижодкорнинг ниятини мукаммаллаштиришга, шаклан ёрқинлаштиришга, мазмунан чуқурлаштиришга, ҳиссий таъсирчанлигини оширишга хизмат қилади. “Ортимда” деб номланган ушбу шеърда атрофимиздагилар ҳамиша ҳам дўст бўлавермаслиги, улар орасида турфа хил инсонлар ҳам учраб туриши мумкинлигига урғу берилади.

Шеърнинг сўнги банди кутилмаган хулоса билан яқунланганлиги ўқувчини қувонтиради. Шоира ўта қатъият билан:

Улардан кўркмайман, билониҳоя,
Ҳар он кўзимга мил тортса-да сабрим.

Сенга боқиб турган юзимни
Бир дам

Сендан ўгиришдан кўрқаман, Раббим!³, - дейиш билан ўз жасоратини намоён эта олган. Ҳа, ҳақиқатан ҳам, инсон сабри кўп ёмонликларнинг олдини олади. Жаҳл - инсоннинг душмани. Ижодкор соддагина қилиб улардан кўрқмаслигини, чунки ниҳояда бирга эканлигини ишонч билан айтади. Душманга бас келаман деб, қалби кирланишини, Оллоҳга юзи тесқари бўлишини хоҳламайди. Бу шеър инсонга руҳий тарбия бериши шубҳасиз.

Зебо Мирзаева ижодида ўхшатиш санъати ва рамзларнинг кўп қўлланилиши шеърини мисралар бадиийлигини таъминлагани ҳолда, сўз санъаткорининг бадиий-эстетик нияти, поэтик тафаккур тарзининг кенглигидан далолат беради. Шеърини матннинг поэтик жилоланиши, мавзунинг тўғри танланиши, унда ишлатиладиган ҳар бир сўзнинг ҳақмоқдек чакнаши эса шоиранинг инсон кўнглини кашф этишга интилиши сабаб юзага келганлиги кўринади.

“Поэтик образ ҳаёт ҳақидаги шоирона хаёл ва тафаккурнинг конкрет ҳис-

³ Мирзаева З. Ишқ. – Тошкент: Akademnashr, 2011. – Б. 46-47.

туйғу, кечинма орқали махсус суратланишидир; бу гоҳ объектив оламнинг шоир субъекти – қалб ойнасида акс этиши тарзида, гоҳ руҳий олам – одамлар шуурига, ҳиссиётига кўчган оламни шоир “тўзаллик қонунлари” нуқтаи назаридан қайтадан кечириши, янгидан инкишоф қилиши тарзида юз беради”⁴ Дарҳақиқат, ижодкор оламни шундай эътироф этмайди, балки юқоридаги каби ҳолатларни қалбидан ўтказди, фикрлайди, синтез қилади ва энг мақбулини қабул қилади. Зеро, инсон онги ҳаётини воқеликдан эстетиклик сари ўсиб боради. Натижада унинг фантазияси билан фавқулодда нозик ташбеҳлар пайдо бўлади. Сўз эса бадиий адабиётда ўзининг янги қиёфаси билан янгича мазмун касб этади.

Адабиётлар

1. Акрамов. Б. Шеърят гавҳари. – Тошкент:Адабиёт ва санъат нашриёти, 1979. – 168 б
2. Мирзаева З. Ишқ. – Тошкент: Akademnashr, 2011. – 128 б

Research Science and Innovation House

⁴ Акрамов. Б. Шеърят гавҳари. – Тошкент:Адабиёт ва санъат нашриёти, 1979. – Б.3.

